

enloc, deu venir d'ABELLANĒTUM 'bosc d'avellaners', amb la -o- pre-catalana de tots els NLL d'allà; i amb l'esvaniment de la -N- intervocàlica, propi del basc, del gascó i del pre-català de la vall d'Àneu (E.T.C. I, 124 [c]): ara bé quan això es produeix en posició pretònica i entre vocals afins, hi ha fusió vocàlica i la nasalitat reapareix com a consonant a la fi de la síl·laba, cf. gc. *gimbre* < *ġēibre* < JENIPERUM, *münt* < *mēūt*, MĪNŪTUM, gall.-port. *gando* = cast. *ganado*. Aquí, llavors: *abel·lādo* > *a bel·lĕdo* > *Bellendo*.

Inútil, doncs, fer forçades combinacions per trobar-li alguna etimologia pre-romana, com ho podria donar entendre la companyia en què poso *Vellendo* en les llistes de E.T.C. I, 149.25: la semblança amb els noms bascos *Belaunde*, *Belandia*, i el sufix basc -*ru*, sobre la qual havia especulat jo (cf. Mitxelena, *Apell.*, §§ 147.161) era purament accidental.

Un nom que pot ser germà d'aquest, si bé amb sufix diferent, és *Bellero* pda. muntanyenca del te. de Montardit, veïna de la partió entre Enviny i Llarvén: pron.: *bel·lĕro* a Rialb, *bil·lĕro* a Llarvén (1959). Com que també són pendants boscosos, pot resultar de ABELLAN- + ARIU (car el sufix -*er* es pronuncia amb è oberta al Pallars). Davant l'oclusiva *d* de *Bellendo* la nasalitat reapareixia com a consonant, però no davant la líquida *r*. Sense la -o- pre-catalana es deu repetir aquest derivat en *La Pauł de Beller* (pron.: *-lĕ*), en te. d'Oveix (xxxvii, 140.5). Nom separat de l'anterior, car és 10 k. més a l'O.; i tampoc coincideix amb la vall de Bellera (altre tant cap al SO.).

BELLERA

Vall i baronia antiga, entorn del te. de *Sarroca de Bellera* en la conca del Bòsia, el gran afluent de la dreta del Flamicell.

PRON. MOD.: *sařòka* oït allí i en els pobles circumdants els anys 1936, 1957 etc. (*Bellera* no és gaire popular.)

DOC. ANT. 866: «Monasterium Martiris Christi Genesii 1 situm in valle *Bellaria*» (citant després *Senterada*, el *Bòsia*, el *Pla de Corts* etc.) (col·le. Moreau II, 52); 895: «in pau *Bellariense*» amb cita d'*Erta*, doc. que SerranoS. (*NHRbg.* 136) declara sospitós, i almenys serà antedatada; 964: «una terra --- in pede castro *Vellas-* [taca en el ms.] in loco ubi dicitur *Belaria*, que Abadal (*Pall. i Rbg.*, núm. 193), completa *Vellasia* i esmena el segon en *Belasia*; 966: *Vellasia* (Abadal, o. c., 197); 967: «in rio de *Bellasia*» (id. número 160); 974: «castro *Bellasia*» (id. núm. 233); 979: «in castro *Vellasia*» (id. núm. 245); 987: «in comitatu Ripacurcense, in valle *Vellasia*, in loco ubi dicunt *Mulinus*» (id. núm. 271) [= *Molinos*, llogaret entre Bellera i Torre de Cabdella]; 981: «in castro *Belasia*» (id. núm. 264).

Més tard ja es generalitza la forma amb -*r*-. 973: «in valle q. voc. *Bellaria*» (Abadal, núm. 219); 986: «*La-vaix* --- infra te. *Belariense*» (citant després Sentís) (SerranoS., *NHRbg.* 384); junt amb *Sarroca* (veg. 60

aquest article) se cita «castrum *Belera*» a. 1094, i un «*R. de Bellera*» el 1240; 1225: «Guillelmus de *Bellera* --- *Bellera* ---» (*BABL* VII, 174); 1280: *Bellera* junt amb Estavill (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 36); en el cens de 1359 figuren *Roça Balera* i *Sta. Coloma de Bellera* (CoDoACA XII, 76).

La Baronia de Bellera a la fi de l'Edat Mitjana s'estenia, a claps, molt enllà cap a l'E., alguns fins a la vall d'Assua: en el Capbreu de 1375 hi llegeixo: «--- terra de *Bellera* --- Pressa --- Miranda --- comitis Pallariensis ---» (ho copio xxxvi, 165.24), i hi figura «Lohaniis de *Bellaria*» (xxxvi, 163.5); en un doc. de 1455 figura la «villa de Rialp, baronie de *Bellaria*» (arxiu de Joan Lluís, 1.11 i ss.).

Ja en E.T.C. II, 65-66 (i ací, infra; cf. *Bellarà* supra) demostro que el nom del poble de *Betesa* a l'alta Ribagorçana prové d'una forma antiga *Bellasia*, doc. en vuit docs. del S. x, amb l'evolució fonètica LL > -*t*- pròpia de la zona fronterera cat.-arag.; *Betesa* és 20 k. lluny a l'O. de Bellera però el context citat en les mencions antigues de Bellera demostra inequívocament que es refereixen al nom del Flamicell, no pas al ribagorçà. Indico allí també que l'ètimon, en definitiva, és el NP femení ABELLASIA, doc. ja en l'Antiguitat (Schulze, 388, 152, 346) i *Belasio* nom d'un esclau en un doc. de Cuixà, de 942. La A- desaparegué, com passa tan sovint amb la A- inicial àtona, confosa amb preposicions i articles.

ETIM. En el nom de *Bellera*, com acabem de veure, la forma *Bellasia* amb -*s*- és també predominant en tots els docs. més antics, amb set testimonis, tots ells del S. x, i una o dues excepcions només (a. 866). Ara bé una -*s*- sonora es pot convertir en *r*, mentre que una -*r*- intervocàlica no es canviava en -*s*- en cap parlar català. Podem doncs creure amb gran seguretat que *Bellera* prové també del NP (A)BELLASIA. Deu haver-hi un cas de rotacisme, com els que aplego en els nostres topònims pirinencs, en E.T.C. I, 39, 63; freqüent més que més quan hi ha una líquida en el mateix mot (així també en *Iravals* < *Isavals*, *Gisclareny* etc.); reforçat i consolidat, en aquest cas, per la influència de l'omnipresent sufix -*era*.²

Hi va haver més d'un homònim. *La Ballera* (pron.: *-lĕfra*), en te. d'Alins, barranc afl. dr. de la Vall Ferrera (xx, 172) ja en un doc. de 1180-90: «unum hominem de Raimundo de *Bellera*, in Valle Ferraria, in villa q. voc. *Tirvia*» (MiretSs., *TemplH.*, p. 539). Un altre: *abəłĕrə* i també oït *Bellera* pda. de camps i ribera de *Bellera*, en el Vallespir te. de Teulís, prop del de Ceret (xxiv, 112, 122, 168).

Altres, també probables si bé menys clars. En un doc. de la col·le. Moreau a. 1156 (LVIII, 29) signa un «Mironis Gerreta de *Velasia*»; encara que més amunt no es llegeix tan clar, i més aviat sembla que digui: «*M. G. de Velaria*». Essent de la col·le. Moreau és poc probable que es refereixi al nom del Flamicell, i serà més aviat el del Vallespir. R. Berenguer IV donà al Temple «illas chasas in Dertosa, de *Abelera* i de Mahamad Algamiri» en l'a. 1150 (MiretSs., *TemplH.*, p. 61). Essent a Tortosa i vist el personatge acompa-